

Ejekejan

Biyri barmyş, biyri ýokmyş. Öňler bir garyyp adam barmyş. Onuň bir gyzy bilen bir ogly barmyş. Gyzynyň ady Ejekejan, oglunyň ady Baýmyratmyş. Bir gün olaryň gapysyna bir saýyl gelip, iymäge zat diläpdir. Garyp adam oňa:

-Kömek etmäge zadym ýok, arpa-bugdaýym bolmady- diýär.Saýyl:

-Gyzyň öldürip arpa, ogluň öldürip bugdaýa sepseň, hasylyň köp bolar-diýär.

Ejekejan bu gürrüňi eşidip, derrew elbukjasyny alyp, dogany Baýmyrady çagyryýar. Baýmyrat aşyk oýnap duran ýerinden gaýdasy gelmändir., Ejekejan şeýle ýalbarsa-da ol gelmändir. Ahyry Ejekejan:

- Bally, aý bally, altyndan sakga bereyin, gel- diýipdir.

Baýmyrat Ejekejanyň ýanyna gelende, Ejekejan oňa:

- Bally bu gün gafymyzdan bir saýyl geldi, zat diledi, ýok diylende, ol, gyyzyň öldür arpa, ogluň öldür bugdaýa sep didi, dädem hem bolýar diydi. Biz çalasym bu ýerden gaçaýly- diýär.

Bular bir pikre gelip, bir ýerde oýnap otyyrka, Baýmyrat Ejekejanyň başdaragyny alyp gaçýar, Ejekejan hem onuň yzyndan kawan bolup öýden gaçyp gitýärler.

Dädesi muni bilip, olaryň izyndan kawýar, " ýetdim, ýetdim" diýende, Ejekejan baş daragyny zyňýar, dädesiniň önünden çyrmaşyk çeti çykýar, dädesi zordan çetiden çykyp ýene-de olaryň izyndan kawýar. Bu gezek Ejekejan aýnasyny zyňýar, dädesiniň öwünden uly bir derýa çykýar, dädesi suwa girýär we şol suwda boglup ölýär.

Şeydip iki dogan çöle tarap gidiberyärler. Az ýöräp, köp ýöräp, düz ýöräp, çöl ýöräp, aç-suwsyz isgynlary galmandyr. Olaryň öwünden bir çeşme çykydyr. Baýmyrat suw içjek bolanda, Ejekejan:

- Bally, bu suw guşlaryň suwudyr, mundan içseň guş bolarsyň- diýip, ony suw içmäge goymandyr. Dem-dinç alyp, ýene ýola düşüpdirler. Öwlerinden ýene bir çeşme çykypdyr. Baýmyrat ondan suw içjek bolanda, Ejekejan:

- Bally, bu suw keyikleň suwudyr. Mundan içseň keyik bolarsyň- diýipdir.

Baýmyrat gaty suwsansoň, Ejekejana bildirmän, şol çeşmäniň başynda köwşüni galdyran bolup gidipdir. Birazjyk ýöränlerinde, Baýmyrat:

- Ejekejan, köwşüm suwuň başynda galypdyr- diýär. Köwşi getirmäge Ejekejan gaýtjak bolsa-da etmän, Baýmyradyň özi gaýdypdyr. Suwuň başyna baryp, ýagşy ganyp, basyny göterse, keyge öwrülip duruberenmiş.

Baýmyrat keyik bolandan soň, her şahyna bir köwşüni iýdirip, Ejekejanyň ýanyna gelipdir. Ejekejan aglap:

- "Bally, içme diysem etmediň"-diýip, doganyny izyna tirkäp, gidiberipdir. Öwlerinden bir süri keyik çykypdyr. Keyikler Baýmyratdan gaçmandyr, Baýmyrat bolsa olara goşulyp geziberipdir. Şol ýerde ulakan bir çynar barmyş, üstüne ganatly guşdan başga zat çykyp bilmezmiş. Ejekejan çynaryň ýanyna baryp:

- "Eňil, çynarym, eňil"- diýipdir. Çynar eňlipdir, Ejekejan çynaryň üstüne çykyp, şonda ýaşapdyr. Keyik bolan Baýmyrat bolsa käwagyt gelip Ejekejany görüp gityänmiş.

Bir gün şol yurdyň padyşasynyň ogly awa çykypdyr. Ol bir keygi kawalap, şol çynaryň üstünden gelipdir. Çynaryň düybünden akýan suwy görüp, atyny suwa ýakjak bolanda, aty ürküpdür. Padyşanyň ogly suwa baksa, suwuň yüzünde bir gözel gyzyň suwratyny görüpdir. Padyşanyň ogly geň galyp durka, ýanyndakylar ol gyzyň çynaryň üstündedigini bildiripdir. Padyşanyň ogly gyza karap:

- Ey, gyz, insmysyň ýa jynsmysyň? gel, düş- diýip, köp ýalbarypdyr. Ejekejan sesini çykarmandyr. Padyşanyň ogly bilen ýanyndaky adamlar her zat etseler-de, Ejekejany alyp bilmän izlaryna dolanypdyrlar.

Padyşanyň ogly atasynyň ýanyna baryp:

- Ey, ata, pylan çynaryň üstünde bir gyz gördüm, şeýle bir awadan, aýdar ýaly däl. Emma şony alyp bilmedim- diýär.

Padyşa derrew pilli, paltaly, kerkili köp adamy oglunyň ýanyna goşup, şol çynary yykmaga burupdyr. Bu adamlar baryp çynary kesmäge başlapdyrlar. Çynaryň yykylmagyna biraz galanda gün ýaşýar. Adamlar ” ertir keseris” diýip ýatýarlar. Ertir görseler, çynar asla kesilmedik ýaly bolup duranmyş. Adamlar ýene kesmäge başlaýarlar. Agşama çenli gutaryp bilmänleri üçin giyje ýatyp, ertir görseler ýene öňküsi ýaly bolup duranmyş, gaýta çynar günde iki esse yogynlanypdyr.

Bular izlaryna dolanyp gelip, bolan zady padyşa aýtýarlar. Padyşa: "kim şol gyzy alyp getirse agramyna agram altyn berjek"- diýip jar çekdirýär.

Bir garry kempir gelip:

- Padyşahym, maňa bir gara gazan, birki sany kirlän ak geyim tapyp berseň şol gyzy alyp getireyin- diýär.

Padyşa derrew bu aýdylan zatlary tapyp berýär. Garry kempir çynaryň düybüne gelip, eşikleri gazanyň garasyna süýkäp yuwmakçy bolýar. Ejekejan ony görüp:

- Ey, mama, eşikleri öňküsünden hem beter garaltýarsyň- diýipdir.

Kempir:

- Wah, gyzym, gözüm görenok, gelip ýardam etsene- diýär.

Bu garrynyň bolşuna Ejekejanyň yüregi awip:

- Eňil, çynarym, eňil- diýipdir. Çynar eňlipdir. Ejekejan düşüp, garrynyň eşiklerini yuwup beripdir. Soňra kempir Ejekejana:

- Gyzym, eden işiňe taňyryalkasyn. Ýöne şol ýerde meniň bir sandygym bar. Şonda iýer ýaly ojuk-bujuk zat bar, şondan garbanar ýaly al- diýipdir.

Ejekejan etmejek bosa-da, kempir goyman, sandygyň ýanyna

getiripdir. Ejekejan sandygy açyp zat almaga eňilende, kempir derrew sandygyň gafsyny ýapypdyr. Ejekejan näçe ýalbarsa-da açmandyr. Şol wagyt padyşanyň ogly hem gelip Ejekejany öýüne äkitjek bolanda Ejekejan:

- Meň bir ballym bar, ol keyik suwny içip, keyik boldy. Eger ony hem äkidip, altyndan ahyr, kümüşden köken edip saklasaň, seň bilen gityň- diýipdir. Padyşanyň oglyrazy bolupdyr. Ejekejan bir depä çykyp, ballysyny çagyrypdyr. Keyik ballysy gelende Ejekejan bolan işi aýdypdyr. Keyik hem muňarazy bolupdyr. Şondan soň padyşanyn ogly Ejekejan bilen keygi getiripdir. Keyige, aýdylşy ýaly, altyndan ahyr salyp, kümüşden köken edip goyupdyr. Ejekejany bolsa, toy edip, özi alypdyr. Ejekejanyň ýanyna bir gynak beripdir.

Aýdan-aý, günden-gün geçip Ejekejan göwreli bolýar. Bir gün gynak derýa boyuna geyim yuwмага gidende, Ejekejan hem gidipdir. Gynak derýaň gyrasyna bir gazyk kakyp, oňa bir uzyn yüp dakyp, bir uwjyny biyline baglap, suwa giyrýär. Ejekejan ony görüp suwa düşesi gelipdir. Ejekejan suwa giyrende, gynak gazygy goparyp göýberipdir. Ejekejan suwa çümüp, derýaň düybüne gidiberipdir. Ejekejanyň ýerine geçmegi isleyän gynak Ejekejanyň eşiklerini geyip, öz eşiklerini bolsa garnyna daňyp, Ejekejana meňzäp, öýe gelipdir. Padyşanyň ogly onuň gynakdygyny bilmändir.

Gynagyň kellesi kel eken. O1 giyjeler "hyrt-hyrt" edip, kellesini gaşanda, äri onuň nämedyändigini soranda:

Atam öýünden getiren gowurgamy iýýäriň- diýipdir.

Äri:

- "Maňa-da bersene" - diýipdir.

Gutardy- diýip, gynak aýdypdyr.

Günleriň biyrinde keyik ertiy bilen bularyň ýanyna gelip olara seredipdir. Keyik:

Bu padyşanyň oglunyň aýagy, bu-da gynagyň aýagy, Ejekejanyň aýagy ýok- diýipdir.

Gynak muny eşidip: "şu keygi öldürmesem, meň kimdigimi bildirjek" diýip öýlanypdyr. Ertiy turan badyna padyşanyň ogluna:

- Şu gün keyik etini iýesim gelýär, şu keygi öldürip ber- diýipdir. Padyşanyň ogly:

- "Sen bu güne çenli keyik meniň doganym diýärdiň, indi näme üçin ony iýjek diýärsiň?" - diýip sorapdyr?

Onda gyrnak:

- "Doganyň bolsa-da iýjek"- diýipdir. Ondan soň padşanyň ogly keygi öldürmegi buyrupdyr.

Keyik padşanyň ogluna garap:

- "Men bir suw içip geleyin"- diýipdir. Padşanyň ogly "bolýar" diýipdir. Keyik derýanyň boyuna baryp

-Altyn ahyr bozuldy,

Kümüş köken üzüldi,

Padşanyň kel gyrnagynyň,

Göwni maňa düzüldi- diýip, aglapdyr.

Ejekejan suwa gaçandan soň, bir yunus balygyň agzyna düşüp, balyk ony öz garnynda saklapdyr. Ejekejan şol ýerde ýaşap ekiz çagasy bolupdyr. Ejekejan keygiň sesini eşidip:

- Özüm balyk agzynda,

Saçym derýa yüzünde.

Bir ýanymda Heseljan,

Bir ýanymda Gözeljan,

Barsaň aýtgyň baý ogla,

Öldürmesin ol seni. diýipdir.

Keyik gaýdyp gelipdir, emma bogazy dolup, sözünü aýdyp bilmändir. Padşanyň ogly ony öldürjek bolanda, keyik ýenede:

- Suw içip geljek- diýipdir. Padşanyň ogly göýberipdir.

Üçünji gezek padşanyň ogly: " Şu keygiň bir gürrüňi bar" diýip, onuň izyna düşüpdir.

Keyik derýanyň boyuna baryp:

-Altyn ahyr bozuldy,

Kümüş köken üzüldi.

Padşanyň kel gyrnagynyň

Göwni maňa düzüldi- diýip ýene zar-zar aglaýar. Ejekejan hem doganynyň sesini eşidip, şeýle seslenipdir:

- Özüm balyk agzynda,
Saçym derýa yüzünda.
Bir ýanymda Heseljan,
Bir ýanymda Gözeljan,
Barsaň aýtgýň baý ogla,
Öldürmesin ol seni.

Padyşanyň ogly keygiň nalasyny eşidip, hem-de derýadan çykan sesi eşdip, bolan işleriň hemmesine düşnүpdir.

Ol gaýdyp gelip: "Şu gün hiç maly suwa ýakmaly däl" diýip jar çekdiripdir. Ertir hemme kişi suwsan mallaryny derýa sürýär. Mallar derýanyň bar suwyny içip gutarýarlar. Görseler Ejekejan suwuň düybünde çagalaryny gujagyna alyp otыр. Keyik bilen padýşanyň ogly Ejekejany çykarýarlar. Öýlerine gelip, gyrnagy bolsa gyrk gatyryň guyrugyna daňdyryp, kowup göýberýärler. Ejekejan bilen padýşanyň ogly maksat- myratlaryna ýetip, şatlyk bilen ýaşaýarlar.